չը կարողացան բանկի նման մի հասարակածգուտ հիմնարկութեան վրա մտածել, եթէ անկարելի էր քաղաքի ամենանշանաւոր փողոցը սարայատակել, Բրիհյաթի ջրանցքի վրա մտածել, վերջապէս եթէ անհնար էր մի հատատ միջոցի դիմել հացագործների խարդախութեանց դէմ մրցելու համար, գոնէ մտածէին գէթ օրը մի անգամ հասարակաց այդին ջրել, եթէ փողոցներում անտանելի թոզը մարդու շունչ է կարում, գոնէ զբօսատեղերումն էլ մի փոքր ազատ շունչ քաշէինք: Որովհետև հոկտեմբերի 3-ին լրացաւ քաղաքային վարչութեան առաջին տարին, գորա հետ ի հարկէ և լրացաւ վարչութեան քարտուղարի միամեայ ծառայութիւնը, ուստի Ուպրավայի հրաւէրքի համեմատ հոկտեմբերի 3-ն ի թիւս այլ հարցերի կար և նոր քարտուղարի ընտրութիւնը: Ձը նայելով, որ Ուպրաման ամեն աշխատութիւն գործ դրեց որպէս զի հին քարտուղար պ. Ե. Ալյդինեանը նորից չընտրվի, բայց այդ խոսպան չը յաջողից նրան, Ուպրաման հագիւ կարողացաւ 9 ձայն վաստակել և Ալյդինեանը նորից ընտրվեց քարտուղար 24 ձայն ստանալով: Բայց ինչու Ուպրաման կամենում էր հեռացնել Ալյդինեանին, ահա մի չափազանց հետաքրքիր հարց: Ալյդինեանը մի յայտարարութեամբ որպէս իրաւասու դիմել է Ուպրավային, խնդրելով նրան կազմել Ուպրավայի մի քանի զեղծումների մասին: Քարտուղար-իրաւասու Ալյդինեանի յայտարարութիւնը մինչև այսօր չէ դրվել անհրաժեշտ հարցերի շարքում: Բայց 3-ն հոկտեմբերի բարձրացաւ մի հարց, որ գրեթէ կապ ունէր Ալյդինեանի յայտարարութեան հետ, այդ հարցը իրաւասուներից մի քանիսի տուած յայտարարութիւնն է, որով նոքա բացատրութիւն են պահանջում, թէ ինչու Ուպրաման իրաւունք տուեց հակառակ Դումայի վճռին քաղաքի կշռի մօտ գտնված պարապ գետնի վրա այնպէս այլանդակ շէնքեր կառուցանել, կամ թէ մի մարդու յանձնած գետինը առնել նորանից և ուրիշին տալ: Ուպրաման ձայնաւորների գրեթէ ընդհանուր բողոքին անկարող գտնվեց մի բաւականացուցիչ պատասխան տալ: Այն պաշտօնական թղթերը, տոմսերները որոնք վերաբերում էին այն գետնի սորան նորան բաժանելուն, դոցա մէջ, քարտուղար—իրաւասու Ալյդինեանի ասածով գրչահատով ջրված են նօմերները և այլ զեղծումներ են կատարված. եթէ այդպէս է, Ուպրավայի այդ ապօրինի վարմունքից քրէական յանցանքի հոտ է բուրում: Ալյդինեանի այս խօսքերին որպէս քաղաքացուի, նոյնպէս և նորա պատուելի անդամների գրեթէ ոչինչ չը պատասխանեցին. լռութիւնը համաձայնութեան նշան է: Այն րոպէին, երբ Ալյդինեանը շեշտեց ջնջված և ջրված տեղերի մասին, դա մի հետաքրքիր րոպէ էր երբ նայում էինք վարչութեան անդամների երեսների արտայայտութեանը, կարծես թէ մի փոքր էր մնում նոքա հանդիսաւոր կերպով խոստովանէին, „այո, թէև այդպէս մի բան պատահել է, բայց այդ նշանակութիւն չունի": Ահա նիթը այն պատերազմի, որ ներկայումս մղվում է Ուպրավայի և քարտուղարի մէջ:

Առհասակ նիստը աղմկալի էր. Դումման այդ հարցերը ուսելի պարզելու համար որոշեց մի յանձնաժողով պ. Ա. Արդան Նդիազարեանի նախագահութեամբ Ուպրավայի գործողութիւնը քննելու համար: Այս երկրորդ անգամն է մի տարուայ մէջ, որ Երևանի Դումման կասկածաւոր աչքով է նայում Ուպրավայի վրա և նշանակում է քննողական յանձնաժողով: Քաղաքային վարչութեան տնտեսական մասի վարողը պ. Ասատ Պապաջանեանն է. եթէ տոմարների մէջ տեղի են ունեցել զեղծումներ, դոքա անկասկած ամենից լաւ պիտի նրան յայտնի լինեն: Երևանի թէ յանձնաժողովը արդար ճանաչէր Ուպրավային, եթէ հակառակ դէպքում նա կը գտնի որ արդարև դրամական տոմարներում կան զեղծումներ, կը գտնի որ Ուպրավայի մէջ սուր գրչահատով երեսէի ֆիկտիվներ են կատարվել, այդ հանգամանքում ես կը խնդրեի պ. Պերճ Պռօշեանից, որը այժմ Ա. գաղաշաւորատումն է բնակվում, այդ քաջագործութիւնն էլ 'ի նկատի առնել, ման գի, որպէս լսում ենք, Պռօշեանցը այժմ մեր մի քանի երեսէի մարդկանց կենսագրութիւնը գրելով է զբաղված:

Ա. Եր.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, 4 հոկտեմբերի

Շատ զարմանալի եւ անհոգ բնաւորութիւն ունեն հայերը: Եկեղեցու փողերը անհաշիւ Քաղաքում են այլ եւ այլ անձանց մօտ, որոնք անամօթութեամբ վայելում են ազգի կոպէկ-կոպէկ ժողոված դրամները, առանց իր նպատակին ծառայեցնելու: Թիֆլիսի Հայոց սրբոց Շամբորեցոց սուրբ Աստուածածնայ եկեղեցու երեցփոխման պ. Սարգսի Զաքարեանցը 23 տարի երեցփոխանութեան պաշտօնը վարել է իր ազգային պէս եւ հաշիւը ներկայացրել է իր հասակից տէր Կարապետ քահանային եւ չորս ժողովականների միայն: Զարմանալի հաշիւ. այն եկեղեցին, որ չորս հարիւրից աւելի ծուխ ունի, 23 տարում ունեցել է արդիւնք միայն վեց հարիւր ռուբլի, որ կանխ. տարեկան 26 ռուբլի:

Ինչպէս որ հասատատ գիտենք, պ. Զաքարեանցը անզգուշութիւն լինելով, հաշուառպահ է վարած եղել տէր-Կարապետ քահանային, որ աւելի Յարպիկ լինելով, գործերը աւելի նպատակայարմար է վարել: Ահա տեսէք, թէ որքան արդիւնք են ներկայացնում ժողովրդի յիշեալ ներկայացուցիչները չորս հարիւրից աւելի ծուխ ունեցող եկեղեցուց:

Յիշեալ չորս հաշուատեսա ժողովրդականները ընտրում են իրանց միջից մէկին պ. Դաստուրեանցին երեցփոխ, ուշադրութիւն անգամ չը զարմնելով, որ եկեղեցու մեծամասնութիւն կազմող ժողովականները տեղեկութիւն անգամ չունեն, թէ ով է երեցփոխան ընտրվողը, եւ թէ արդեօք հաշիւ ստացել է նախկին երեցփոխանից թէ ոչ:

Իսկ Նորընտիր երեցփոխան պ. Դաստուրեանցը, ծառայութեան մէջ լինելով, կառավարութեան հրամանով ուղարկված է Ալասյարատին, որով յայտնում է իր հրաժարականը երեցփոխութեան պաշտօնից: Եւ ահա բանի ամիս է, որ նամակը տէր-Կարապետ քահանան պրպտան է պրել եւ ծանուցում չէ անում ժողովրդին, որ երեցփոխ ընտրեն, ըստ որում, այդ իրան մեռնում չէր կարող լինի: Այսպէս ահա անխնամ Քաղաք է եկեղեցին, իսկ ժողովականները այնքան անտարբեր են, որ ուշադրութիւն չեն դարձնում, թէ ինչ գրութեան մէջ են եկեղեցու գործերը, որին նուիրում են իրանց կոպէկները: Մի բանի երիտասարդներ, լսելով վերոյիշեալ նամակի մասին, յայտնել են քահանային մի բանի անգամ, թէ ինչու ծանուցումը յետաձգում է նա: Վերջապէս քահանան ստիպվեցաւ հրատարակիչներ ուղարկել մատ բան մարդու, որոնցից միայն հինգն էին եկել եւ այդ հինգից ոչ մէկը չընդունեց երեցփոխանի պաշտօնը եւ դարձեալ եկեղեցին մնաց իր հին դրութեան մէջ:

Ժողովրդի եւ կենսիստորի ուշադրութիւնը հրատիրում ենք այս իրողութիւնների վրա, որ մի կանոնաւոր ընթացք տան եկեղեցու տնտեսական կառավարութեանը:

Շամբորեցի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ԲԱԳՈՒԻՑ Հոխտիմեան դպրոցի վարժարանի Ե. Շուրեանը, պատասխանելով «Մշակի» 178 համարում իր մասին տպված լուրին, ասում է, որ բոլորովին սխալ է, իբր թէ «Մարգարիտական» ընկերութեան դպրոցների հոգաբարձութիւնը, նրան հրաւիրելով Թիֆլիսից, չէ կատարել իր խոստացած պայմանները եւ նրան պաշտօն չէ յանձնել, այլ ընդհակառակն, տ. Շուրեանը ստացել է վարժուհու պաշտօն, եւ հոգաբարձութիւնը բարեխղճաբար է վարվել նրա հետ:

—

Մի քանի տեղերից ստացանք համակրական եւ շնորհակալութեան նամակներ Փոթիի կոմիտիներ պ. Կարապետ Պապոյի մասին, որ մի քանի ամսվայ ընթացքում նուիրեց 1000 ռ Թիւրքիայի սովատանջների անունով, 1000 ռ. „Դպրոցասիրաց" ընկերութեան անունով եւ 2000 ռ. զարմանալ Թիւրքիայի սովատանջների եւ „Մխիթարեանց ընկերութեան" անունով: Պապոյի ազասիրական ատաքինութիւնը Քող օրինակ լինի մեր շատ հարուստներին, որոնք մինչեւ այսօր ոչինչ չեն նուիրել:

—

ՄԱՆԳԱԼԻՍ մեզ գրում են, թէ մի հարատարի ժամանակ փողեր հաւաքվեցան Թիւրքիայի հայ սովատանջների անունով, բայց ուրիշ նպատակի համար գործադրվեցան: Կոյն տեղից հաղորդում են, թէ լուր տարածվեցաւ, իբր թէ մի պարոնի տան մէջ ատատանեներ են բնակվում: Անմահատ տանուտէրը ստիպվեցաւ Քողնել տունը եւ ծանել նորան: Ասում են այդ լուրերը տարածել են այն պարոնները, որոնք նպատակ ունեն այդ տունը էժան գնով առնելու:

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ հաղորդում են, թէ այնտեղ դիտատրուվում կայ մի պարտանվէր եւ մի դրամական երեկոյ տալ յօգուտ Վասպուրականի սովատանջների:

Թիֆլիսարնակ պ. Գէորգ Խարազանց ուղարկել է մեզ 8 ռուբլ. որ նա հատարել է յօգուտ Վանի սովատանջների: Ահա նուիրատու անձանց անունները. Յակոբ գիտարեսան 1 ռ, Յակոբ Հախվերդեան 1 ռ. Յակոբ Տիտանեան 1 ռ., Ագնիա Զարեան 1 ռ., Գէորգ Խարազանց 1 ռ., Յովհաննէս Բօչալեան 60 կոպ., Աֆանաս Սարգսանց 50 կոպ., Կոստանդին Բաղդասարեան 40 կոպ., Պետրոս Աղբաշեան 20 կ., Դաւիթ Դանիելեանց 20 կ., Աֆրասն Միսկարեանց 10 կոպ.: Գումարը 8 ռուբլ:

—

Հինգշաբթի օր, հոկտեմբերի 23-ին պ. Բրօքվի տուեց իր սաստի կոնցերտը Արծրունու Թատրոնում. պարոնը հիացրեց ամբողջ հասարակութիւնը իր խաղով: Մասնաւոր ուշադրիչ ընդունելութիւն ունեցաւ Սիմոնի «Ցորոցի երգը» եւ Վիլիատի «Տարանտելլա»: Օրիորդ Մեսաստեղծի խաղը պլանոի վրա շատ մշակված եւ գուրեկան խաղ է: Լսում ենք որ հինգշաբթի օր պ. Բրօքվի կրկին տալու է մի կոնցերտ Արծրունու Թատրոնում.

—

Վաղը, կիրակի օր, վրաց Թատրոնական խումբը տալու է մի ներկայացում Արծրունու Թատրոնում:

—

Կովկասեան նամանդական վարչութիւնը ջրերի վրա ապատելու ընկերութեան, որ գտնվում է Նորին բարձրութեան թագաժառանգունու հովանաւորութեան տակ, կիրակի հոկտեմբերի, 26-ին կազմում է ժողովրդական տոն Թիֆլիսի Աղբաքանդրեան այգիի մէջ ընկերութեան դրամական միջոցները ուսելացնելու համար: Այդին լուսաւորված կը լինի, մի քանի երաժշտական խումբեր կածեն եւ բացի այդ փամփուշտներ կը Քողնվեն: Վերջը երաժշտական բոլոր խմբերը կը միանան եւ կանեն «Զարա»: Սիրդն է երեկոյեան ժամի 4-ին: Մուտքը 20 կոպէկ արժէ:

ԸՐՏՈՒԹԻՒՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԴՈԼՈՍ ԼՐԱԳՐԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսից «Փոլոս» լրագրին գրում են հետեւեալը հոկտեմբերի 16-ից: Օ. Միւռնիայի և Փոքր-Ասիայի ափերի վրա եղած միւս Նաւահանգիստների պաշարման լուրը, Թիւրքիայի բոլոր նաւամատները կալանաւորելու համար, պալատի մէջ կայծակի հարուածի նման ազդեցութիւն ունեցաւ: Կարծես ստատան էր դրդել այդ ծեր (խոջաման) Պէշգաշտոնին կալանաւորել սուլթանի հողերի ոսկեայ գեղմը: Ուրեմն ի՞նչ պէտք է անեն սուլթանի անմեղ սիրելիները. ներքինիները, լրտեսները, կանանց ծառաները, ծաղրածուները, սիրուհիները և այլն, որոնք հարիւրաւոր միլիոններ են կլանում մի կառավարութեան, որ անկարող է լինում բաւականացուցիչ ռոճիկ տալ մինչև վերջին ատիճան հարկերով ծանրաբեռնված նահանգների կառավարիչներին և պաշտօնեաներին: Ընկճված պէտք է խղճալ այդ ողորմելիներին, որոնք ծեր անպիտան կապրիզի պատճառով ենթարկվում են այդպիսի ծանր տառապանքների: Սարսափելի բան է: Այ մեծ պատուհիները համանման են բրիտանական քոսոտ շան այդ յանդգուն առաջարկութեան հետ:

Ձը նայելով իր տկարամտութեանը, Աբդուլ-Համիդ այնքան շնորհ ունեցաւ, որ կարողացաւ ընդդիմադրել Պէշգաշտոնի առաջարկութեանը: Սուլթանը կանչեց իր մեծ արտաքին գործերի մինիստրի օգնական Արիֆին Դադեանին և հրամայեց նրան առաջիկայ գրութեան մէջ մացնել հետեւեալ բառերը, ի նկատի ունենալով այն նոր վիրաւորանքը, որ Անգլիան հասցրեց անմեղ Թիւրքիային. Ռ. Դուրը իրան պարտաւոր չէ համարում ճանաչել Եւրոպայի բարոյական հեղինակութիւնը, եթէ նա գործում է մի այնպիսի մարդու ցուցմունքների համեմատ, որ խոստումի է «ձեռքերը հեռու» բառերով արտայայտած իր սեփական կանոնը»: Ինչպէս երևում է, սերալի եկամուտների կալանաւորելու միտքը աւելի նպատակայարմար եղաւ, քան թէ պրանական ափերի ռմբակոծելը:

Ահա այժմ ուրիշ ընթացք կը ստանան հնացած գործերը, եթէ նաւահանգիստների պաշարման լուրը կը հաստատվի: Ձեռնօգորման էլ հաւատարիմ հպատակներ կունենայ Դուլցինիօի նահանգի մէջ, Յունաստանն էլ համամիտ հարեան կունենայ և կը փոքրանայ Հայաստանի հարիւրերեայ ծառայութիւնը մինչև վերանորոգութիւնների մտցնելը: Յայտնի ժամանակ մի ջոցներին և գեղումներին կը փոխարինեն անոր փատերը, հենց որ բրականապես կը կալանաւորուն կողոպտված ոսկիների այն բեռները, որ հացնում են իրանց տիրոջը Փոքր-Ասիայի պետական աւազակները: Սուլթանին պատճառած շփոթը այդ լուրից բաւական մեկնվում է նրանով, որ Լիբանանի նահանգապետ Բուտեմփաշա հեռագրով հրաւիրվեցաւ Կ. Պոլիս: Այդ կարգադրութեամբ Թիւրքաց կառավարութիւնը ակնարկում է Եւրոպային իր նշանաւոր վճռի մասին, իր պատրաստականութեան մասին՝ Հայաստանին շնորհել Լիբանանի կազմակերպութիւնը, հրաւիրելով Կ. Պոլիս մի այնպիսի մարդու, որ ամենից շատ ընդունակ է մտցնել Հայաստանի մէջ Լիբանանի կարգերը և կանոնները: Ի հարկէ, պակասութիւնը ամեն բան անել կը տայ, իսկ նաւահանգիստների պաշարելուց յետոյ սերալի մէջ ոչ թէ միայն պակասութիւն կը լինի, այլ կատարեալ սով: Ո՞ւր կը մնայ այն ժամանակ քէյֆը սուլթանի և նրա մերձաւորների, որոնք ներկայացնում են ամբողջ Թիւրքիան:

Ձը նայելով այս «բոլոր տագնապներին», որ Թիւրքիան մտադիր է զեղումներ անելը, Ալբիոնի մեծայոյզ որդի պ. Գլադստոնի բոլորովին չէ ժպտում Սայիդ-փաշային պատահելու ժամանակ:

Գլադստոնն նայում է մեծ վեհերի վրա, ինչպէս մահմեդականը խոզի մսի վրա: Շատ ընկաւ այս կողմ այն կողմը Սայիդը, պատուամենայնիւ չար բրիտանացին չէ դադարում քթի տակը բարկացած մրմնջելով Թիւրքիայի անբարեխղճութեան և խաբեբայութեան մասին: Յանկալով Գլադստոնի հաւանութիւնը ստանալ, Սայիդ-փաշա նեթարկվեցաւ ամեն տեսակ վիրաւորանքների, և հայոց պատրիարքը անպատիժ ծաղրում

է Նրան «Ֆայատան» բառը գործածելու մասին իր տուած պատասխանի մէջ, որ բառ առ բառ թերգրված էր Գոչէնից: Ռացի այս Գոչէն այցելեց այդ «սատանայի վեղարը կրողին»: Տեղական մամուլն էլ պատւում է Սայիդին հասկանալի ակնարկութիւններով տալով նրան «կեատիբ» (գրագիր), «գլաբ-աղասի» (հարեմական պահապան), «ղուլան-փարասա» (սոգօանցի) և այլ մականուններ: Իսկ Սայիդ-փաշան «խելացի» կերպով լռում է, որ ապացուցանի անգլիացի խիստ ազատամտին «քաղաքական իր բարձր համբերողութիւնը»: Բայց առաջ ոչինչ չէ օգնում: Անողոք անգլիացին նայում է թիւրքերի վրա նոյնչափ արհամարհանքով շրջունքները շարժելով: Երևի շայթանն (սատանան) է նստել զգուելի գեաուրի մէջ, որ կատաղած շնից փաս է փարվում օրհնեալ դարպասդեսի մէջ (Կ. Պոլսի մէջ):

Բայց, այդ գեաուրի ներկայութեան շնորհիւ այդպիսի անկարգութիւններ են պատահում Ստամբուլի մէջ: Նորերումս հասաւ Կ. Պոլիս սափրած դունչ ունեցողներից մէկը, որոնք անգլիական մասլահաթխանայի (պարլամենտ) մէջ հռետորներ են անուանում: Այդ անբախտ հրէշը, փոխանակ սուլթանի վեքիլներից մէկին ներկայանալու, Գոչէնի մօտ նախաճաշելուց յետոյ իսկոյն այցելեց դարձեալ նոյն „սև վեղարին", պատրիարք Ներսէսին, որը թիւրքերէն իզուր չէ անուանվում „Կուրսուս", այսինքն անիրաւամանաք: Պատրիարքի մօտ գնացող բրիտանացու անունը Ջ. Ֆրայս է, որ թիւրքերէն նշանակում է գժոխքի որդի: Ահա այդ երկու անձնաւորութիւնները քաղաքի մէջ այնպիսի մի անկարգութիւն սկսեցին, որ տեսնված չէր այն ժամանակից, երբ իսլամը բաղդատուեց Խաչփորի ափերը:

Սկսվում են ճառեր, պատգամաւորութիւններ են ներկայանում զանազան ընկերութիւններից, միութիւններից, կանանց ընկերութիւններից, ազգասիրական շրջաններից և Հալեպն է իմանում, թէ էլի ինչ տեսակ սատանայական համայնքներից: Ամենքը շնորհակալութիւն են յայտնում զզուելի անգլիացուն, որովհետև նա վերկացաւ իր տեղից անգլիական դատարան խօսների ժողովի մէջ և չափազանց անմիտ կերպով մեղադրեց Հայաստանը կառավարող սուլթանի „փաուաւոր" պաշտօնեաներին: Ի զուր չէ կազմվել թիւրքաց առաջը, թէ „շունը շան որը չի կոխի": Որքան ողորմութիւններ և բարիքներ են ստացել սուլթանից այդ կեղտոտ գեաուրները (հայերը), բայց այնուամենայնիւ նրանք շնորհակալութիւն են յայտնում իրանց եղբորը, գեաուրին, որ նրանց համար երկու կոպեկի գործ չէ կատարել: Ոչ, ոչ, զուրանը ճշմարիտ է հրամայում, „թող չը բարձրանայ քո ձեռքը նրանց դլխից, որոնք Աստուածանից խլամին ստրկութեան են տուած": Յայտնի է, որ մարդարէն ասում է այդ այն գեաուրների մասին, որոնք ենթարկված են սուլթանի, այսինքն մարգարէի փոխանորդի իշխանութեանը:

Այսպիսի տպաւորութիւն գործեց թիւրքերի վրա նորերումս այստեղ եկած Օկսֆորդի համալսարանի իրաւաբանութեան դոկտոր, անգլիական պարլամենտի անդամ, յայտնի թիւրքասեաց Ջ. Ֆրայսը: Գրա փոխարէն թիւրքերն էլ նրա վրա „պատշաճ" տպաւորութիւն գործեցին: Ասում են, որ Ֆրայս մեծ քանակութեամբ գոկումենտներ հաւաքեց այն անկարգութիւնների մասին, որ թիւրքերը գործում են իրանց կառավարած նահանգների մէջ:

Երբ Կ. Պոլսի օրիորդական ուսումնարանների աշակերտուհիները նրան մի ադրես էին ներկայացնում, հեռեւալ սրտաշարժ պատկերը կատարվեցաւ: Տան և հինգ տարեկան հայուհի օրիորդը Ֆրայսին շնորհակալութեան զրութիւնը յանձնելու ժամանակ, պատրաստվում էր մի քանի խօսք ասել հայաստանցի իր քոյրերի պատւի պաշտպանութեան համար, բայց յանկարծ հէնց առաջին խօսքը արտասանելու ժամանակ՝ «ինդրում ենք, պարոն», նա չը կարողացաւ զսպել իր զգացմունքները և սկսեց հեկեկալով լաց լինել: Ընկասված զրանք փորձված ներասանուհու արտասուքներ չէին, այլ զգացմունքների արտայայտութիւն մի անմեղ սրտի, որ վշտացած էր իր տարաբաղդ քոյրերի տանջանքներից:

Հայերի տրամադրութիւնը դէպի Ռուսաստանը քննելով, Ջ. Ֆրայս նշանաւոր համեմատութիւններ էր անում օրինակ մի օրակարգ քաղաքական հարց քննելու ժամանակ Ֆրայս այցելեց հայոց ազգային ժողովը և նրա պատուաւոր նախագահից, պատրիարք Ներսէսից, թոյլատրութիւն խնդրելով. Ջ. Ֆրայս ֆրանսերէն լեզուով արտասանեց հետեւեալ փոքրիկ ճառը: «Ահա, երբե Գրեգորեան քրիստոնեայ ժողովրդների հաւատարիմ բարեկամ, ինձ թոյլ կը տամ յայտնել, որ հաւատում եմ Հայաստանի քաղաքական վերածնվելուն, քանի որ նրա ետեւից կանգնած են երկու այնպիսի հզոր հսկաներ, ինչպես Ռուսաստանը և ազատասիրտ Անգլիան»: Ռուսաստանի անունը Անգլիայի հետ միացնող հռետորի խօսքերը մեծ ազդեցութեամբ ընդունվեցին ժողովի բոլոր 120 անդամներից, որոնք անվերջ ծափահարութիւններով ծածկեցին Ֆրայսի ճառը: Մինչդեռ յայտնի է, որ նոյն Ֆրայս հաստատամտութեամբ անց էր կացնում անգլիական պարլամենտի մէջ այն միտքը, որ հայերին բաւականութիւն տալու գործի մէջ Անգլիան առաջնորդող դեր կատարէ, որպէս զի անգոր դարձնէ Ռուսաստանի ազդեցութիւնը Տիգրիս և Եփրատ գետերի դաշտերի վրա: Ուրեմն ի՞նչպէս պէտք է համաձայնեցնել այդ երկու զանազան մտքերը:

ԲԱՐԵՆՈՐԴԱԳՐԱՆՑ ԴԻՐ ՆԻԱԳԻՐ

—

Վաղվայ լրագրին երկէ իւր սովորականէն իսկ ժամուշ ելաւ հրատարակել կարենալու համար Ռ. Դրան վերջին ծանուցագրին պաշտօնական (թարգմանեալ) պատճէնն, որ իւր թերթին մէջ չորս սեանակ կը ընու: Այս ծանուցագիրը մասնաւոր գլուխներու բաժնուած է:

Տուչիլեռն պարպելու համար, տեղական ժողովրդեան իրաւունց պաշտպանութիւն, իրաց արդի վիճակին պահպանութիւն և նաւային ցոյցին վերջնականապէս լուծմն իբրև պայման առաջարկված էր: Օսմանեան դեսպաններէն եկած հեռագրաց և օտար դեսպանաց վերջին յայտարարութեանց նայելով, այս երեք պայմաններէն առաջինը Պէրլինի դաշնագրին արտաքսրդութիւնը լմնելով, անոր ամրապնդումը կարելի է եղեր. երկրորդ պայմանին նկատմամբ պարտականութիւն ստանձնել անհնար, իսկ երրորդ պայմանն ընդունել բացարձակապէս անկարելի է եղեր: Տէրութեանց նաւատորմերը, Բոսֆորս համախմբեալ, գործնական ձեռնարկու